

Poslanje propovijedanja

SREĆKO
KORALIJA, OP*

UDK: 271.023
Izlaganje sa
znanstvenog skupa
Primljeno:
15. siječnja 2016.
Prihvaćeno:
18. siječnja 2016.

Propovijedati znači aktualizirati otajstvo Utjelovljenja za današnje muškarce i žene. Naime, »Riječ je postala tijelom« da bi nas poučila istinu o Bogu i istinu o našem čovještvu. Za ostvarenje te službe Riječi trebamo, poput sv. Dominika, biti tražitelji Istine, ukorijenjeni u Kristov život. (Akti Opće skupštine, Trogir, 2013., br. 40)

Kao dominikanac, čija je vlastitost propovijedanje, želim reći da ono ne odstupa od temeljnoga, evanđeoskoga poziva za autentičnim nasljedovanjem Krista, ali ima neke aspekte koji se mogu istaknuti. U tom smislu želim naglasiti da ovdje progovaram kao redovnik i duhovnik, a ne kao znanstvenik. Nadalje, s obzirom na tematski okvir i propitkivanje sadržaja poslanja, umjesto na povijesne činjenice, pokušat ću se više usredotočiti na sam sadržaj ključnih aspekata *ratio vivendi* dominikanaca.

Ono čemu svaki čovjek, kršćanin, a onda i redovnik, redovnica ili svećenik teži jest *imitatio Christi*, budući da smo stvoreni na Božju sliku i priliku (Post 1, 26). Upućena nam je snažna poruka evanđelja: *Svjetlo u tami svijetli i tama ga ne obuze* (Iv 1, 4-5), što otkriva mirnu snagu Istine. Ona nas odgaja u duhovnosti i urednosti misli te oslobađa od brzopletosti, naglih zaključivanja, nasilnoga trijumfiranja nad sugovornikom itd. Dominikanski poziv u sebi sadržava kontemplativnu i aktivnu dimenziju koje se isprepliću: *contemplari et contemplata aliis tradere* – što želi odgajati na odgovornost za izgovorenu/danu riječ te rad na preciznom mišljenju, kao i na odgovornom mišljenju u odluci da nas Istina obuzme. Kao što je Marija dopustila da u njoj raste Riječ, tako i mi trebamo dopustiti Bogu da raste u nama, gdje nam valja ozbiljno shvatiti Božji poziv na apsolutni angažman za njegovu Riječ. Ako malo bolje promislimo, mi smo zapravo kao kršćani cijeli svoj život dali za jednu riječ – uskrsnuće – a to smo pozvani oduševljeno i vjerodostojno dijeliti s drugima. Ne možemo birati bismo li ili ne radili na Božjoj njivi – dobili smo darove i zadatke, kao i izuzetnu snagu te Božju blizinu da možemo djelovati. U tom nam je

* Mr. sc. Srećko Koralija,
Institut sv. Tome
Akvinskoga, Kontakova 1,
10 000 Zagreb, Hrvatska,
sreckokoralija@gmail.com

djelovanju glavni izazov autentičnost, ustrajnost, gorljivost i poniznost u hrabrosti odabira. U tom pogledu, na ove značajke kršćanskoga poslanja možemo nadovezati neke karakteristike dominikanske teologije, odn. duhovnosti.

Teologija je za dominikanca duhovnost, kao i studij – jer to su dimenzije koje odgajaju i utječu na sva djelovanja, pogled na Boga, čovjeka te način molitve. Ne može se biti duhovan bez truda u shvaćanju riječi, poziva, djelovanja, napora u razlučivanju dobrog od lošega. Dominikanska duhovnost stoga teži tomu da bude mudrosna, tj. želi govoriti o mudrosti Božjoj na temelju njegovih zahvata u stvarnost tako da *mens* kroz ono što je stvoreno bude uzdignuta do Boga, što uostalom i molimo u himnu Duhu Svetomu (*mentes tuorum visita*). Zatim, naša se duhovnost vodi činjenicom da *mens* može vidjeti Boga učenjem o Bogu. Prvenstvo se daje Božjoj milosti koju On daje čovjeku kako bi se pojedinac stalno vraćao/obraćao Bogu, ne prepoznavajući samo da sve stvari dolaze od Boga, nego da sve stvari trebaju biti upravljene prema Bogu. To čovjeku daje kako optimizam tako i veliko povjerenje u Stvoritelja/učitelja koji Adama svojim primjerom poučava da imenuje stvari (Post 2, 19). Također je važno naglasiti da se kod nas, dominikanaca, studij kao karizma ne shvaća samo kao akumulacija materijalnoga znanja, već kao neprestani napor u shvaćanju stvorenja i Stvoritelja spregom intelekta i duhovnoga traženja. Iz toga proizlazi čovjekova duboka svjesnost da Bog poštuje svoje stvorenje, jer utjelovljenjem poštuje materijalni/stvoreni svijet, te poučava čovjeka da ga diže kada padne. Zbog toga naša duhovnost također naglašava kompatibilnost, a ne rivalstvo između Božjega i ljudskoga djelovanja, iako se ne radi o istoj razini djelovanja. Bog nam daje slobodu da budemo što jesmo, da odrastamo te da budemo dostojni stajati pred njim. Stajanje pred Bogom kao molitva nalazi se u euharistiji: ‘da stojimo pred tobom i tebi služimo.’¹ Stoga mogu vjerovati Bogu više nego sebi. Rezultat je mirna i sretna duhovnost.

Prema tomu, svoj redovnički život u svjetlu evanđelja (*vita apostolica*) shvaćamo u atmosferi u kojoj je dominikanac apostol za spasenje duša (*salus animarum*), propovijedanjem u svim oblicima. Ovakva duhovnost iskustvena je i utemeljena je na Božjoj radosti ljudima. Na taj se način izbjegavaju tzv. duhovni derivati. Nismo dakle pobjegli od svijeta i odlučili se za Krista u nekoj paralelnoj stvarnosti, nego smo pozvani da svijetu svjedočimo Radosnu vijest jer je On sam došao u svijet i ljudsko tijelo. Trebamo se uhvatiti u koštac sa svim izazovima koje život pred nas stavlja. To je duhovnost i traženje Boga i smislenosti postojanja. Molitva je vrlo konkretna stvar – kao što je Bog izgovarao riječi koje su postajale djelo, tako smo i mi pozvani naše riječi učiniti vjerodostojnima uz Božju pomoć. Stoga bi svaka *fuga mundi* u svom doslovnom i naivnom smislu bila promašaj za kršćanina, a pogotovo

¹ *Astare coram te et tibi ministrare.*

za redovnika koji je pozvan djelovati u svim porama stvorenoga života. Bog želi suradnju čovjeka, odn. njegov pristanak na zahvat u onom što mu daje (*karizme*). Nisu karizme pridržane samo nekoj eliti, koja se takvom proziva, svatko ima neki dar (karizmu) od Boga na posvećenje čovječanstva i na službu zajednici. Bog svoje darove obilno dijeli svakomu, samo je pojedinac pozvan prepoznati te darove i njegovati ih uz Božju pomoć. Stoga je dominikanski put put mudrosne duhovnosti u potpunj vjeri u Boga. Stvarnost Božje objave u Isusu Kristu dinamična je stvarnost koja vjernika oslobađa, čisti, u njemu djeluje i posvećuje ga Bogu. Moliti u Istini (*veritas*) i reći ‘amen’ znači otvoriti se i ponašati se sukladno objavi Oca u osobi Sina te tako koračati prema kraljevstvu čiji predokus već ovdje možemo osjetiti.

Dominikanska duhovnost, odn. govor o Bogu, nije samo utemeljen na vjeri, već je on i razuman/racionalan (npr. tzv. pet putova sv. Tome Akvinskoga), odatle i shvaćanje teologije kao duhovnosti te studija kao načina kršćanskoga življenja i tražanja za smislom. Kao kršćani, trebamo si uvijek postavljati pitanje: Učitelju, gdje stanuješ? – jer će nas to pitanje upraviti prema otkrivanju bližnjega kroz kenozu te otkrivanje Božjih riječi kao putokaza. Pitanje: Učitelju, gdje stanuješ? znači spremnost da se bude poučen, a to ide puno dalje od pukog primanja raznih teoretskih pouka. Učenik slijedi učitelja kamo god ovaj išao. Svjedočanstvo je onda također i objava. Onaj kojega je Bog poslao izgovara riječi Božje, objavljuje ih drugima: »I ja sam to vidio i svjedočim: on je Sin Božji« (Iv 1, 34). Od učenika traži se istinski angažman i odustajanje od raznih spekulacija i negativnih prognoza koje ga sputavaju da neometano slijedi Učitelja i životom svjedoči njegovu riječ i djelo. Stoga biti propovjednik znači i slojevito upijati te razumijevati stvarnost kroz Božju prisutnost. Propovijedanje nije dociranje odozgo, već najprije oslušivanje i naporno traženje smisla. Da bi se to ostvarilo na zdrav način, valja ulagati trajne napore jer je svako usmjerenje dugotrajan proces. Teško je ostvariti promjenu intelektualno-duhovnoga smjera na brzinu; čovjeku je izrazito teško mijenjati ljestvicu vrijednosti odmah, doživjeti obraćenje odmah, shvatiti svrhu odmah. Sve zahtijeva određenu disciplinu i puni angažman. Poslanje nas, dominikanaca, jest živjeti na taj način te druge upućivati na taj put.

Ovdje mi se čini zgodnim referirati se na tekst dominikanca bl. Humberta iz Romansa *O stvarima koje su potrebne propovjedniku.*: »Treba reći da je svakom propovjedniku potreban dobar život. Grgur: Tko govori o Božjoj riječi, neka se najprije vidi da uzorno² živi. Mnoge stvari pripadaju dobrom životu, a koje su potrebne propovjedniku. Jedna je sveta savjest. Naime pripada mu govoriti vjerno: što izmiče lošoj savjesti. Grgur: Onaj koji odvraća od vjernosti znanosti, sa savješću priječi jezik. Drugo je neporočnost života. (...). Drugo je pak ozbiljnost života, zatim izvrsnost

² *qualiter*

života. Budući da kada propovijeda stoji na uzdignutom, tako treba biti uzdignut i stanjem života. Drugo je svjetlost života. Nije naime dovoljno propovjedniku voditi dobar život, nego treba tako svijetliti svjetlom svojim ljudima, da ne samo riječju, već i djelom propovijeda. Drugo je složnost djela s riječju. Neka tvoja djela ne remete tvoj govor, da se ne dogodi da dok govoriš u crkvi, netko pomisli: Zašto ovo što govoriš, sam ne činiš? Drugo je dobar glas³, da bude s apostolom Kristovim dobar miris koji privlači druge.«⁴ U Humbertovim uputama jasno vidimo da je za propovijedanje potrebna cjelovita osoba u kojoj se prožimlju tri dimenzije dominikanskoga poslanja: hvaliti, blagoslivljati i propovijedati. Stoga i studij kao askeza govori i o poruci stalnosti i svojevrsne katarze od afektivnoga ponašanja i povođenja za ovim i onim. Istina oslobađa, te osvještuje čovjeka da pripada mudrosti. To nas uči da govorimo jedni drugima. Molitva daje priliku da njegujemo *lev šomea*, odn. srce koje sluša, te nam otvara oči. U tom smislu autoritet propovjednika proizlazi iz njegova erosa prema Istini. Jer, kada se sve u osobi posloži, u odnosu znanja i vrlina nastupa spasenjski osjećaj. Opasno je za propovjednika shvatiti da je gotov proizvod, da sve ima, da ga svi moraju slušati zbog poziva i službe. On svoj autoritet treba izboriti, a ne se samo referirati na stečeni autoritet, dobiven ređenjem ili nečim drugim. Autentičnost je ta koja sama progovara, istina je dovoljno snažna da pobijedi, ne trebaju joj vidljive autoritarne strukture. To uostalom vidimo i na Isusovu primjeru. Tzv. autoritet jest okvir za djelovanje duhovnosti i za autentično življenje. Upravo zbog toga i naši dokumenti puno govore o odgoju redovnika na zrelost i odgovornost. Ovdje donosim nekoliko brojeva iz Akata opće skupštine Reda propovjednika, održane 2013. godine u Trogiru:

»134. [Poticaj] Ne rađamo se dominikancima, nego rastemo i polako se pretvaramo u dominikance. Ljudska, intelektualna, duhovna i afektivna formacija treba zauzimati posebno mjesto, da bismo mogli preuzeti poslanje propovijedanja Reda. Zbog toga potičemo samostanske priore i formatore da ponovno pročitaju i razmišljaju o tekstovima koji se odnose na formaciju LCO 164-176 i akti CG Rim 185-190, 195-197 te da ih provode u praksi.

135. [Poticaj] Dominikanska zrelost izražava se u radosnom življenju evanđeoskih savjeta i vrlina, čijem se življenju posvećujemo našim redovničkim zavjetovanjem (pismo Timothyja Radcliffea, Posvećeni poslanju, 1994.). Potičemo naše zajednice da posebnu pozornost posvete razmišljanju i vjernosti svojstvima dominikanskoga redovničkog posvećenja, produbljujući u njegovoj kontemplativnoj dimenziji izvor sveg našega života i poslanja.

³ *Fama odorifera*

⁴ Cijeli tekst na engleskom jeziku može se pronaći na: http://www.op.org/sites/www.op.org/files/public/documents/fichier/treat_on_preaching_humbert_en.pdf

136. [Poticaj] Za rast u ljudskoj zrelosti i dominikanskog zahtijeva se klima odnosa s poštovanjem, vještina odnosa, međusobnoga praštanja i povjerenja u pojedino-ga brata. Potičemo nadređene da posebice bdiju nad tim uvjetima u zajednicama formacije.

137. [Poticaj] U Svetom pismu povijest se osoba ne zaboravlja, nego je integrirana u povijest spasenja. Na isti način, kada mladić dolazi na vrata naših samostana, moramo uzeti u obzir njegovu i našu povijest. Ne trebamo se bojati pogledati svoju povijest i onu mladih. Trebamo njegovati i prema njima i prema sebi ponašanje otvorenosti i komunikacije. Potičemo nadređene i članove zajednica za formaciju, da se međusobno dočekuju otvorenim srcem i umom.«⁵

Uočavamo da su dimenzije zrelosti, autentičnosti i odgovornosti izrazito bitne u životu čovjeka, kršćanina, a onda i redovnika dominikanca. Te zdrave dimenzije jedino propovijedaju, sve ostalo postaje pusta tlapnja ako nema vidljiva napora za napretkom. Ponekad se pitam, kada promatram starije svećenike s iskustvom, koliko su napredovali intelektualno i duhovno, gdje je to vidljivo? Teško je to mjeriti jer ljudi imaju unutarnje biće i ne govore sve, ali mene osobno zanima kako napredovati u duhovnom životu – mogu li nakon primjerice 20 godina svećeništva reći da sam i u čemu napredovao, ili se zadovoljavam nekim nominalnim iskustvom koje je eto došlo godinama, jer je moralo doći. Uvijek biti spreman na metanoju jest izazov, ali i ljepota. Istina propovijeda redovniku, svećeniku, župi, vjerniku, nevjerniku, čovjeku uopće. Zato moramo osjećati jaku odgovornost za riječ i djelotvornost, pogotovo u sredinama u kojima djelujemo svakodnevno.

S obzirom na već spomenute, kao i na ostale upute iz dokumenata Reda, prisutnost redovničke zajednice na određenoj župi treba pokazivati primjer suživota i upravljenost riječi Božjoj. Taj primjer suživota uvjetovan je trajnim naporom za shvaćanjem bližnjega kroz razne izazove. Taj je bližnji najprije brat u zajednici, a onda i čovjek s kojim surađuje. S druge pak strane, izazov redovniku jest pitanje koliko zapravo stvarno shvaća svoj život i život ljudi koji ga okružuju – zna li dobro prosuđivati, prepušta li se slučaju, formalizira li svoj liturgijski život ili sve te dimenzije trajno oživljuje? Narod redovnicima i svećenicima može puno pomoći u shvaćanju stvarnosti, ako ovi otvore uši za čovjeka i Boga jer sav Božji narod ima isto apostolsko djelovanje – svi smo naime svećenici po krštenju. Upravo zbog toga Opća skupština Reda (Rim, 2010.), ističe važnost zajedničkoga apostolskog djelovanja jer je i naše poslanje po sebi zajedničko:

»182. Preporučujemo našim zajednicama, koje se brinu o župama, da potiču: službu riječi, biblijsku i teološku formaciju za laike i posvećeni život, evanđeosku brigu

⁵ Izvor: www.op.org (autorov prijevod na hrvatski jezik).

o najsiromašnijima i približavanje onima koji su se udaljili od Crkve; sve to kao primarne elemente dominikanskoga poslanja u spomenutim zajednicama. Isto tako, neka podupiru apostolsku suradnju s drugim područjima propovijedanja pojedinih Crkvi, posebice socijalni pastoral, odlučnu brigu o ljudskim pravima, potporu nekim pastoralnim posebnostima i teološku formaciju pastoralnih djelatnika.

183. Budući da je naše poslanje po sebi zajedničko, nalažemo braći koja djeluju na župama da podupiru suradnju s dominikanskom obitelji, brinu o dostojanstvu liturgije, usklađuju svoje apostolsko služenje Božjem puku s vlastitim potrebama samostanskoga života te da spomenuto poslanje učine vidljivim zajedničkim djelovanjem.

184. Preporučujemo provincijalima, vice-provincijalima i njihovim vijećnicima da detaljno prouče stvarne potrebe pojedine crkve u vidu prihvaćanja ili neprihvatanja neke župe ili za očuvanje prisutnosti na nekima od njih. Na isti način im preporučujemo da osiguraju uistinu zajedničko apostolsko djelovanje.«

Jednostavno rečeno, dominikanska duhovnost upućuje na ono što je u središtu poruke kršćanstva, a to je da je vjera kao Božji dar ona koja uzdiže čovjeka u spoznaji i djelovanju. Kao ljudi, vjernici, redovnici, redovnice i svećenici pozvani smo razumom tražiti Istinu te tako upoznavati sadržaje vjere. Jer, nepoznavanje sadržaja vjere vodi deficitnom shvaćanju moralne ispravnosti kršćanina. *Fides* je u tom smislu stalni temelj, kako teologije tako i duhovnosti. Njoj treba sjediniti individualni i zajednički aspekt, budući da svaka individua ima udio u zajedničkom. Bog nam se objavljuje u svojoj Riječi u kojoj smo svi pozvani prijeći put u školi vjere i traženju mudrosti. Stoga propovijedanje ima smisla, samo ako u sebi uključuje dimenziju ljubavi i trpljenja te jednakosti među ljudima u hođu prema Bogu.